

ВІДГУК

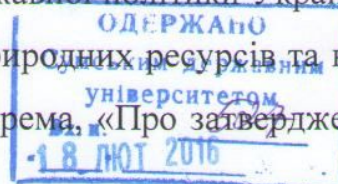
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Тихенка Володимира Сергійовича
на тему: «Організаційно-економічне забезпечення систем управління національними і наднаціональними природоохоронними проектами»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Концепція сталого розвитку, методологія «зеленої економіки» передбачає зміну парадигм традиційної економіки, гуманізацію та екологізацію її головних принципів, пошук спільних підходів та узгодженості напрямів розвитку екологічних та соціально-економічних систем. Серед таких систем чільне місце посідають системи управління природоохоронними проектами глобальних та національних рівнів. Виходячи з цього, реалізація методології «зеленої економіки» в умовах глобалізації природоохоронних відносин можлива лише за умов пошуку нових, більш ефективних методів управління природоохоронними проектами в межах соціо-еколого-економічних систем. Відзначене обумовлює актуальність розв'язання низки проблем, пов'язаних з теоретико-методичним, інституційним і, безумовно, організаційно-економічним забезпеченням реалізації природоохоронних національних та наднаціональних проєктів.

Слід погодитися з висновками автора стосовно незавершеності формування цілісного уявлення щодо розуміння сутності комплексних систем управління природоохоронними проектами та їх декомпозиції, групування методів управління цими проектами з урахуванням цілей екологічної політики, формування програмно-проектного циклу природоохоронних проєктів наднаціонального і національного рівнів; розробки ризик-орієнтоване організаційно-економічного забезпечення реалізації проєктів запобігання змінам клімату на державному та регіональному рівнях. Саме на вирішення цих важливих і актуальних наукових задач спрямовано дисертаційне дослідження Тихенка В.С.

Дослідження виконано згідно основних напрямів державної політики України в галузі охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів та важливих міжнародних угод і резолюцій у згаданій сфері, зокрема, «Про затвердження

Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003-2015 роки», «Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року», а також Закону України «Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті» (1999 р.).

Тема дисертаційного дослідження безпосередньо пов'язана з тематикою науково-дослідних робіт Сумського державного університету.

Основні наукові положення, висновки і пропозиції, що сформульовані у дисертації, їх новизна, ступінь обґрунтованості та достовірність

Основні наукові положення, які сформульовані дисертантом самостійно, характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок у теоретико-методичні положення економіки природокористування та охорони навколишнього середовища щодо формування організаційно-економічного забезпечення систем управління національними і наднаціональними природоохоронними проектами.

Підсумовуючи основні наукові положення та висновки і результати дисертаційної роботи, а також особистий внесок здобувача у вирішення обраної ним науково-прикладної задачі, можна зазначити, що новизна наукових результатів полягає у наступному:

1. Важливе науково-теоретичне значення має запропонований вперше здобувачем науково-методичний підхід до формування ризик-орієнтованого організаційно-економічного забезпечення реалізації проектів із протидії змінам клімату (розділ 3, стор. 160-180). Він суттєво відрізняється від існуючих, оскільки базується на доведених на основі кореляційного аналізу та тесту Грейнджера гіпотезі щодо підтримання існуючих темпів економічного зростання за стабілізації концентрації парникових газів та враховує широке класифікаційне різноманіття таких проектів, згрупованими за організаційно-економічними характеристиками, типами проектів, типами ризиків, сферами та об'єктами управління.

2. У роботі представлено методичний підхід до групування регіонів в залежності від рівня їх інтенсивності викидів вуглекислого газу та доцільністю здійснення проектів спільного впровадження (розділ 3, стор. 216-227). Даний підхід реалізо-

вано на основі розрахунку показника валового регіонального продукту на душу населення, який дозволяє визначити приналежність регіону до одного з трьох кластерів (регіони з високою, середньою та низькою інтенсивністю). Розроблений підхід, враховуючи приналежність регіону до одного з кластерів, дає можливість розробити рекомендації стосовно реформування регіональної політики в частині реалізації проєктів спільного впровадження як одного з механізмів Кіотського протоколу.

3. Заслужують на увагу розробки автора, пов'язані з оцінюванням впливу методів управління природоохоронними проєктами на наднаціональному та національному рівнях на екологічно сталу конкурентоспроможність країн (розділ 2, стор. 103-115). На основі використання базових та коригувальних параметрів оцінювання впливу систем управління природоохоронними проєктами на екологічно сталий Індекс глобальної конкурентоспроможності країн світу і України, складові якого узгоджуються з Цілями сталого розвитку ООН до 2030 р. у сфері природоохоронної діяльності, автором обґрунтовано доцільність використання тих чи інших організаційно-економічних методів управління.

4. Значний потенціал для подальшого розвитку має удосконалений у дисертаційному дослідженні науково-методичний підхід до проведення стратегічного еколого-економічного оцінювання природоохоронних проєктів у формі державно-приватного партнерства (розділ 3 стор. 186-202). Вказаний підхід не лише оперує методиками PESTLE-аналізу факторів зовнішнього середовища реалізації природоохоронних проєктів та SWOT-аналізу їх еколого- економічних наслідків, але й вдало вирізняється з-поміж існуючих запропонованим порядком формування фінансового резерву на відшкодування завданих збитків навколишньому середовищу

5. Схвально слід оцінити пропозиції автора щодо визначення сутності та структури систем управління природоохоронними проєктами (розділ 1, стор. 25, стор. 26-36). Вдало поєднуючи ряд науково-методичних підходів (системний, ситуаційний, процесний, рівневий та ін.), автор розробив авторське бачення таких систем та здійснив їх графічну формалізацію. Зазначені підходи мають суттєву теоретичну цінність в частині інтегрального розуміння процесів управління природоохоронною діяльністю, екологічного менеджменту та організаційно-економічного механізму їх забезпечення.

6. За результатами проведеного дослідження в роботі набув подальшого розвитку науково-методичний підхід до формування програмно-проектного циклу природоохоронних проектів наднаціонального і національного рівнів (розділ 2 стор. 131-150)). Суттєвою відмінністю від існуючих підходів є розгляд автором проектного циклу як невід'ємну частину програмного циклу природоохоронної діяльності та включення ним стадій стратегічного еколого-економічного оцінювання та зовнішнього й незалежного аудиту до фаз і стадій програмного циклу. Зазначені новації дозволяють оптимізувати проектний цикл природоохоронних проектів та підвищити їх ефективність.

Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, характеризуються високим рівнем обґрунтованості, є достатньо аргументованими, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік використаних літературних джерел з досліджуваної проблематики та обсяг проаналізованого фактичного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів, статистичної інформації.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується широким переліком опублікованих робіт за темою дисертації та їх оприлюдненням на профільних науково-практичних конференціях.

Мету дисертаційної роботи досягнуто – дисертантом удосконалено теоретико-методичні підходи щодо формування організаційно-економічного забезпечення систем управління національними і наднаціональними природоохоронними проектами.

Структура та зміст дисертації відповідає меті і завданням роботи. Висновки являють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи та повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрямки їхнього практичного застосування.

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН України. Результати роботи відображені в опублікованих за темою дисертації в 17 наукових працях загальним обсягом 5,33 друк. арк., з яких особисто автору належать

4,5 друк. арк., у тому числі розділи у 2 колективних монографіях, 9 статей у наукових фахових виданнях України з економіки (з них: 5 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз; 1 – в електронному науковому фаховому виданні); 6 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Список основних праць наведено в авторефераті та в дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами МОН України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, яка не наведена в роботі.

Значення дослідження для науки та практики, перспективи використання його результатів

Основні наукові положення дисертаційного дослідження доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, що у комплексі формують підґрунтя для формування дієвого організаційно-економічного забезпечення природоохоронних проектів різних рівнів. Запропоновані в роботі теоретичні узагальнення та прикладні пропозиції призначені для використання Міністерством екології та природних ресурсів України та Міжвідомчою комісією із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, органами місцевої влади та виконання угод про розподіл продукції.

Основні наукові положення дисертаційної роботи використано Сумським державним університетом при розробці науково-дослідних тем, зокрема: «Природно-ресурсна рента у формуванні ланцюгів вартості» (№ ДР 0115U000845), «Макроекономічне прогнозування економічного зростання з використанням міжгалузевих моделей» (№ ДР 0115U000846), «Організаційно-економічні механізми раціонального використання водних об'єктів на регіональному рівні» (№ ДР 0115U001548).

Теоретичні й методичні положення дисертаційного дослідження впроваджено у діяльність: Сумської обласної ради (довідка № 01-23/674 від 27.10.2015 р.), Департаменту екології, паливно-енергетичного комплексу та природних ресурсів Сумської обласної державної адміністрації (довідка № 01-20/2531 від 21.10.2015 р.), Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (довідка № 24-д від 8.10.2015 р.).

Результати наукових розробок використовуються в навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін «Екологічний менеджмент», «Управління соціальною та екологічною безпекою» (акт про впровадження № 1 від 16.11.2015 р.).

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі.

1. У дисертаційній роботі автор наводить систематизовані підходи до класифікації систем управління природоохоронними проектами за різними ознаками (с.23-24, підрозділ 1.1). Проте, під час подальшого розгляду роботи автором робиться акцент лише на класифікації систем за рівневим принципом та за типом суб'єкта. Вважаємо, що проведення більш широкої типологізації систем управління з урахуванням більшої кількості наведених ознак підвищило б цінність роботи;
2. На с. 54-57 (підрозділи 1.2, 1.3) дисертаційної роботи автор пропонує порівняльну характеристику стану впровадження необхідних принципів функціонування вітчизняної системи управління природоохоронними проектами. Однак, отримані висновки є досить абстрактними, а тому потребують додаткового уточнення та конкретизації. Робота значно б виграла, якби містила порівняльну характеристику кожного з елементів систем управління національними та наднаціональними природоохоронними проектами (не лише принципів), спираючись на сучасний зарубіжний (європейський) та вітчизняний досвід їх функціонування.
3. У дисертаційному дослідженні наведено ряд критеріїв, яким мають відповідати тим чи іншим методам та інструментам управління природоохоронними проектами для ефективного та дієвого їх застосування у природоохоронній діяльності (с.115-118, підрозділ 2.2). Проте, вичерпного аналізу щодо їх дотримання в Україні автором не наведено. Вважаємо, що в умовах розбудови систем управління природоохоронними проектами в Україні розробка таких критеріїв для кожної з них є вкрай необхідною.

4. На с. 125 (підрозділ 2.3) дисертаційної роботи автор виносить власні здобутки щодо типології екологічних інвестицій (табл. 2.12), які враховують тип природоохоронного проекту і ряд його економічних характеристик. У подальшому зазначена типологія не набула розвитку та не використовується у роботі.

5. Не можемо погодитися з тезою автора про те, що результати оцінювання ефективності такої категорії проектів як проекти цільових «зелених» інвестицій в межах Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату за зразками кращої практики управління природоохоронними видатками ОЕСР є досить показовими. Вельми сумнівним є те, що результати такого оцінювання бути екстрапольовані на хід реалізації проектного циклу державної системи управління природоохоронними проектами України в цілому.

6. Обчислення рівня інтенсивності викидів та її співставлення з кількістю проектів спільного впровадження, проведене у підрозділі 3.3 дисертаційного дослідження безумовно заслуговує на увагу. Проте апробація цього підходу за регіонами України базується на часовому проміжку, що охоплює лише 5 періодів (2008-2012 рр.). Отримані на основі такого підходу висновки можуть бути дещо суперечливими та викривляти подальші здобутки при проведенні аналітичного групування регіонів за рівнем інтенсивності викидів вуглекислого газу. З точки зору дослідження часових рядів (на регіональному рівні) доцільно брати більш довгий часовий ряд даних.

Однак, не зважаючи на перераховані вище зауваження та дискусійні положення, що містяться в опонованій дисертаційній роботі, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Тихенка Володимира Сергійовича «Організаційно-економічне забезпечення систем управління національними і наднаціональними природоохоронними проектами» є самостійною, завершеною науковою працею, яка вирішує науково-прикладне завдання щодо удосконалення теоретико-методичних засад щодо формування організаційно-економічного забезпечення систем управління національними і наднаціональними природоохоронними проектами.

Наукові положення, висновки і рекомендації характеризуються новизною, теоретико-методологічним та практичним значенням, а також достатнім обґрунтуванням. Зміст дисертації повністю розкриває і відповідає темі, за якою виконувалася робота, меті і поставленим завданням. Зміст автореферату у стислій формі відображає основні положення дисертаційної роботи.

За змістом і оформленням дисертаційна робота та її автореферат відповідають вимогам пунктів 9, 11 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а також іншим інструктивним документам МОН України.

Вищезазначене є підставою для присудження автору дисертаційної - Тихенку Володимиру Сергійовичу – наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Офіційний опонент:

доцент кафедри економіки
Сумського національного аграрного університету,
кандидат економічних наук, доцент

І.Є. Ярова

Підпис І.Є. Ярової завіряю:
проректор з наукової роботи
та економічних питань
Сумського національного
аграрного університету
к.е.н, доцент

О.М. Маслак